

Asia Tatuointikuvan tekijänoikeus

Hakija N Oy

Annettu 23.4.2024

Tiivistelmä

Tatuointikuva voi saada tekijänoikeussuojaa, mikäli se on riittävän itsenäinen ja omaperäinen ilmentäen tekijänsä vapaita ja luovia valintoja. Tatuointikuva sai tekijänoikeuslain 1 §:n mukaista tekijänoikeussuojaa.

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa koskien tatuointikuvan tekijänoikeussuojaa. Hakija on kertonut, että asiakkaan sanallisen toimeksiannon perusteella tatuoiija alkaa suunnitella kuvaa. Asiaan vaikuttaa myös tatuoitava ruuminosa ja kuvan liike siinä. Karkean hahmotelman jälkeen viimeinen vaihe on niin sanottu siirtokuvaversio, mistä tehdään iholle siirrettävä kuva lopullista tatuointikuvaa varten.
2. Hakija kysyy ensiksi, onko tatuointikuva tekijänoikeuslain tarkoittama teos. Toiseksi, siirtyykö kuvan omistusoikeus asiakkaalle palkkiota vastaan vai säilyykö se yhtiöllä, ellei nimenomaan sovita omistusoikeuden siirtymisestä asiakkaalle.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

3. Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Piirustusten tekijänoikeussuojasta

4. Tekijänoikeuslain (TekijäL) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Teoslajeista mainitaan lainkohdassa esimerkkinä muun muassa kuvataiteen teokset.

Lain esimerkkiluettelo ei ole tyhjentävä. Suojaa voi siten lähtökohtaisesti saada myös tatuointikuva edellyttäen, että se täyttää tekijänoikeuslain edellytykset suojan saamiseksi.

5. Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tekijänoikeussuojaa saadakseen kyseisen kohteen on yllettävä teostasoon eli ylitettävä teoskynnys. Tällä tarkoitetaan sitä, että kohteen tulee olla tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.
6. Euroopan unionin tuomioistuin katsoi 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys.
7. Siten monet kuvataiteen teokset kuten maalaukset, piirustukset ja grafiikka saavat tekijänoikeudellista suojaa tekijänsä henkisen luomistyön tuloksina kuvastaessaan tekijänsä persoonaa ja vapaiden ja luovien valintojen kuvastuessa teoksesta. Esimerkiksi tekijänoikeusneuvoston lausunnossa TN 2017:4 kaksi maalausta saivat teossuojaa ollessaan riittävän itsenäisiä ja omaperäisiä.
8. Tekijänoikeus syntyy suoraan lain nojalla teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle tietokantojen ja tietokoneohjelmien muodostaessa tästä mahdollisen poikkeuksen tietyissä, tekijänoikeuslain 40 b §:ssä mainituissa tapauksissa. Tekijänoikeuslain 6 §:n mukaan, jos kaksi tai useammat ovat yhdessä luoneet teoksen heidän osuuksiensa muodostamatta itsenäisiä teoksia, on tekijänoikeus heillä yhteisesti.
9. Yhteistekijyyden osalta markkinaoikeuden ratkaisussa MAO H202/2021 oikeus katsoi tapauksessa aikakauslehteen otettujen valokuvien suhteen valo-

kuvattavan vaikutuksen valokuvateosten luomisessa olleen huomattava, ja että ilman hänen merkittävää luovaa panostaan valokuvaajat eivät olisi voineet päätyä esitetyn kaltaisten valokuvien ottamiseen ja niiden persoonalliseen leimaan. A:ta oli siten pidettävä valokuvateosten yhtenä tekijänä.

10. Tekijänoikeusneuvosto on antanut lausuntoja, joissa se on joko pääasiana tai muun asian ohessa käsitellyt yhteisteoksia ja -tekijyyttä, muiden muassa TN 1989:15, TN 2003:11, TN 2023:2 sekä TN 2024:2.

Analyysi ja johtopäätökset tatuointikuvan tekijänoikeudesta

11. Tässä tapauksessa harkittavana on kysymys, ilmentääkö tatuointikuva tekijänsä henkistä luomistyötä siinä määrin, että se ilmaisultaan itsenäisenä ja omaperäisenä teoksena saa tekijänoikeussuojaa. Tekijänoikeusneuvosto on perehtynyt sille toimitettuun tatuointikuvan valokuvaan. Laajahko, kyynärvarren sisäosan kattava tatuointikuva on luonnonmaisemakuva, jossa metsämaisemassa näkyy hirvi ja rakennus sekä taustalla siintää vuori.
12. Vastauksena ensimmäiseen kysymykseen tekijänoikeusneuvosto toteaa, että oheistettu, edellä kuvailtu tatuointi on tässä tapauksessa ilmaisultaan niin itsenäinen ja omaperäinen ilmentäen tekijänsä vapaita ja luovia valintoja, että sen voidaan katsoa saavan suojaa teoksena.
13. Vastauksena toiseen kysymykseen tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tekijänoikeuslain 27 § 2 momentin mukaisesti pääsääntöisesti teoskappaleen luovutukseen ei sisälly tekijänoikeuden luovutus, ellei siitä ole nimenomaisesti sovittu. Vaikka tatuoinnissa teoskappaleen alustana on yleensä työn tilaajan iho, edellä mainittu sääntö pätee yleensä myös hakijan mainitsemassa tatuointikuvan valmistustilanteessa.
14. Vaikka hakija ei ole nimenomaisesti kysynyt tatuointikuvan tekijän ja kuvan tilaajan mahdollisesta yhteistekijyydestä, tekijänoikeusneuvosto toteaa yleisemmin yhteistekijyydestä seuraavaa. Mikäli sekä tatuoiija että tatuoitava osallistuvat siihen luovaan prosessiin, jolla lopullinen kuva syntyy, voivat he luovien panoksiensa osuudesta riippuen olla kuvan yhteistekijöitä. Tatu-

ointia koskevista oikeuksista on edellä mainitun kaltaisissa tapauksissa siten suositeltavaa sopia etukäteen nimenomaisesti. Hakijan kuvailemassa tapauksessa ei ole kysymys yhteistekijyydestä.

Puheenjohtaja

Juha Vesala

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Juha Vesala (puheenjohtaja), Samuli Melart (eri mieltä), Mirkka Kivilehto, Sanna Nikula, Gunilla Lång-Kivilinna, Mari Lampenius, Jari Muikku, Ismo Huhtanen, Anniina Dahlström, Maria Rehinder (eri mieltä), Albert Mäkelä ja Asko Metsola (eri mieltä).

Äänestysratkaisu

Eriävä mielipide

Olemme tekijänoikeusneuvoston lausunnon kannalla lukuun ottamatta siinä sovellettua teoskynnyksen käsitettä, jonka arviointikriteerit poikkeavat unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä.

Suomalaisessa oikeuskäytännössä on perinteisesti annettu tekijänoikeussuojaa vain sellaisille tuotteille, jotka ylittävät teostason eli teoskynnyksen.

Ylittääkseen teoskynnyksen tuotteen tulee olla itsenäinen ja omaperäinen.

Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla, jossa tavanomaisena arviointikriteerinä on pidetty sitä, voisiko kukaan muu samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen. Teostasoa tai teoskynnystä ei määritellä tekijänoikeuslaissa, vaan määritelmä on perus-

tunut tekijänoikeuslain valmisteluaineistoon. Käsitteistöä ei ole valmisteluaineistossa kuitenkaan käytetty selkeästi tai yhdenmukaisesti, vaan siinä on käytetty esimerkiksi ”itsenäistä ja alkuperäistä” ”uuden ja omaperäisen” rinnalla (esim. KM 1953:3 s. 44). Vastaavanlainen lähestymistapa on ollut käytössä myös muissa pohjoismaissa ja sen esikuvana on ilmeisesti toiminut Saksan Schöpfungshöhe (Haartmann 2014, s. 54).

Kansallista tekijänoikeuslakia on muutettu muun muassa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2001/29/EY tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa (Tietoyhteiskuntadirektiivi). Tietoyhteiskuntadirektiivillä on pyritty yhdenmukaistamaan jäsenvaltioiden välisiä tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskevia lainsäädäntöjä. Yhdenmukaistamisen tarkoituksena on ollut estää jäsenvaltioiden välisiä lainsäädännöllisiä eroavaisuuksia, jotka vaihtelevat merkittävästi jäsenvaltiosta toiseen aiheuttaen oikeudellista epävarmuutta, haitaten unionin sääntelyn tavoitteiden tehokasta toteutumista (johdantolause 6–9).

Tietoyhteiskuntadirektiivi perustuu unionin samalla toimialalla aiemmin annettuihin direktiiveihin, kuten direktiivit 91/250/ETY, 93/98/ETY ja 96/9/EY sekä niissä kehitetyille periaatteille ja säännöille, sovittaen ne tietoyhteiskuntadirektiivin alaan (johdantolause 20). Erityisesti, mainituissa direktiiveissä on vahvistettu tekijänoikeudellisesti suojattavan teoksen olevan omaperäinen, mikäli se on tekijänsä henkinen luomus. Muita arviointiperusteita ei saa soveltaa arvioitaessa saako tarkasteltava kohde tekijänoikeudellista suojaa (direktiivi 91/250 1 artikla 3 alakohta; direktiivi 93/98 6 artikla; direktiivi 96/6 3 artikla 1 alakohta).

Tietoyhteiskuntadirektiiviin ei sisälly määritelmää teoksesta tai omaperäisyydestä. Direktiivissä kuitenkin tekijälle kuuluvien suojattujen yksinoikeuksien kohteena on ”teos”. Infopaq-tapauksessa unionin tuomioistuin on todennut, että ”tekijänoikeutta voidaan soveltaa ainoastaan sellaiseen aineistoon, joka on omaperäinen siinä mielessä, että se on tekijänsä henkinen luomus” (Asia C-5/08, Infopaq, ECLI:EU:C:2009:465, kohta 37). Painer-tapauksessa unionin tuomioistuin tarkensi tekijän luovan henkisen työn tu-

loksesta olevan kyse silloin, ”kun se kuvastaa tekijänsä yksilöllisyyttä.” Teos kuvastaa tekijänsä yksilöllisyyttä, kun sen tekijä on ”teoksen toteutuksessa kyennyt ilmaisemaan luovia kykyjään tekemällä vapaita luovia ratkaisuja” (Asia C-145/10, Painer, ECLI:EU:C:2011:798, kohdat 88–89 ja siinä viitattu oikeuskäytäntö).

Sittemmin unionin tuomioistuin on Cofemel-tapauksessa edelleen selventänyt, että suojattavan teoksen tulee täyttää kaksi kumulatiivista osatekijää: ”Yhtäältä kyseinen käsite merkitsee sitä, että on olemassa suojan kohde, joka on omaperäinen siinä mielessä, että se on tekijänsä luovan henkisen työn tulos. Toisaalta teokseksi voidaan luokitella vain elementtejä, joita voidaan pitää ilmauksena tällaisesta luovasta henkisestä työstä” (Asia C-683/17, Cofemel, ECLI:EU:C:2019:721, kohta 29).

Cofemel-ratkaisu on myös merkittävä siksi, että unionituomioistuin vahvisti ””teoksen” olevan unionin oikeuden itsenäinen käsite, jota on tulkittava ja sovellettava yhtenäisesti” (Cofemel, kohta 29). Unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella unionin oikeuden säännöstä on tulkittava koko unionissa itsenäisesti ja yhtenäisesti, mikäli siinä ei nimenomaisesti viitata jäsenvaltioiden oikeuteen säännöksen sisällön ja soveltamisalan määrittämisestä (Asia C-306/05, SGAE, ECLI:EU:C:2006:764, kohta 31 ja siinä viitattu oikeuskäytäntö).

Koska ”teos” on unionin oikeuden itsenäinen käsite, ei siitä tulisi tehdä kansallisen tekijänoikeuslain tulkinnassa poikkeavia tulkintoja. Kansallinen teoskynnys poikkeaa unionin oikeuden tulkinnasta kahdella tavalla. Teoskynnys edellyttää ensinnäkin teoksen olevan sekä itsenäinen että omaperäinen. Itsenäisyys-käsitteen merkitys ei ole lainvalmisteluaineistojen tai oikeustieteellisten julkaisujen perusteella yksiselitteinen. Kansallisen omaperäisyysstandardin osalta edellytys, ettei kukaan muu olisi voinut samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen, ei sisälly unionin tuomioistuimen teoksesta tekemään tulkintaan. Tämä kaksoisluomisen kieltävä tulkinta ei myöskään vastaa Bernin yleissopimuksen ”teos” käsitteestä tehtyjä

tulkintoja (Masouyé, Guide to the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (WIPO 1978), s. 17–18.)

Ylipäänsä kansallisen teoksen suojattavuutta koskevan käsitteistön perustaminen vuoden 1961 tekijänoikeuslain uudistuksen aikaisiin tai sitä edeltäviin tulkintoihin on ongelmallista nykyisessä unionin oikeuden rajaamassa sääntely-ympäristössä, jossa teostyyppille ei anneta suojan saamisen osalta vastaavanlaista painoarvoa kuin aikanaan.

Näin ollen katsomme, että suomalaisessa tekijänoikeuslain tulkinnassa tulisi luopua teoskynnys käsitteen käytöstä ja siirtyä unionin oikeudessa määritellyjen arviointikriteerien yhdenmukaiseen soveltamiseen, kun arvioidaan tekijänoikeudellisen suojan edellytyksiä.

Mielestämme tekijänoikeusneuvoston olisi lausunnossaan tullut muotoilla teoksen suojattavuutta koskeva arviointinsa seuraavasti:

Tekijänoikeutta voidaan soveltaa ainoastaan sellaiseen aineistoon, joka on omaperäinen siinä mielessä, että se on tekijänsä henkinen luomus. Kyse on tekijän luovan henkisen työn tuloksesta silloin, kun se kuvastaa tekijänsä yksilöllisyyttä. Tästä on kysymys silloin, kun tekijä on teoksen toteutuksessa kyennyt ilmaisemaan luovia kykyjään tekemällä vapaita luovia ratkaisuja.

Lausunnon 2024:3 sanamuoto olisi tullut muotoilla tiivistelmän sekä kohdien 5., 6., 11. ja 12. osalta seuraavasti:

Tiivistelmä

Tatuointikuva voi saada tekijänoikeussuojaa, mikäli se on riittävän omaperäinen ilmentäen tekijänsä vapaita ja luovia valintoja. Tatuointikuva sai tekijänoikeuslain 1 §:n mukaista tekijänoikeussuojaa.

Piirustusten tekijänoikeussuojasta

5. Tekijänoikeus suojaa teosta, jota voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Omaperäisyyden edellytyksenä on, että kyseessä

on tekijänsä luovan henkisen työn tulos, joka kuvastaa tekijänsä yksilöllisyyttä ja joka käy ilmi niistä vapaista luovista ratkaisuista, joihin tekijä on päätenyt teosta toteuttaessaan. Riittävä omaperäisyys arvioidaan aina tapauskohtaisella harkinnalla.

6. Euroopan unionin tuomioistuimen 1.12.2011 antamasta ratkaisusta C-145/10 (Painer) käy ilmi, että tuotos voi saada tekijänoikeudellista suojaa edellyttäen, että se on tekijänsä luovan henkisen työn tulos, joka kuvastaa tekijänsä yksilöllisyyttä, mikä käy ilmi niistä vapaista luovista ratkaisuista, joihin tekijä on päätenyt sitä toteuttaessaan. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on ratkaista lopullisesti, saako kyseinen kohde tekijänoikeussuojaa.

Analyysi ja johtopäätökset tatuointikuvan tekijänoikeudesta

11. Tässä tapauksessa harkittavana on kysymys, ilmentääkö tatuointikuva tekijänsä henkistä luomistyötä siinä määrin, että se ilmaisultaan omaperäisenä teoksena saa tekijänoikeussuojaa. Tekijänoikeusneuvosto on perehtynyt sille toimitettuun tatuointikuvan valokuvaan. Laajahko, kyynärvarren sisäosan kattava tatuointikuva on luonnonmaisemakuva, jossa metsämaisemassa näkyy hirvi ja rakennus sekä taustalla siintää vuori.

12. Vastauksena ensimmäiseen kysymykseen tekijänoikeusneuvosto toteaa, että oheistettu, edellä kuvailtu tatuointikuva on tässä tapauksessa tekijänsä luovan henkisen työn tulos, koska se kuvastaa tekijänsä yksilöllisyyttä eli hänen tekemiään vapaita ja luovia valintoja siinä määrin, että se saa suojaa teoksena.

Samuli Melart

Asko Metsola

Maria Rehbinder

